

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2024-09-30
Besvaras senast
2024-10-09 kl. 12.00

Till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:95 Transaktionsled i vidareförmedling av bistånd

Regeringen har drivit igenom en ny samarbetsstrategi för utvecklingssamarbetet, vilken begränsar vidareförmedling av biståndsmedel till högst ett avtalsled. Avsikten är att minska byråkratin och att öka effektiviteten, men denna förenklade syn på biståndsstrukturer riskerar att skada de små gräsrotsorganisationer som ofta arbetar i svåra och farliga miljöer med utsatta grupper. Dessa organisationer förlitar sig ofta på intermediärer för stöd i administration och kapacitetsbyggande, och genom att utesluta dessa intermediärer skapas ett ökat administrativt tryck på de små aktörerna, som kan ha begränsad förmåga att hantera de ytterligare avtalsrelationer som uppstår när intermediären tas bort.

Intermediärerna, som ofta har lokal kännedom och förankring i de länder där biståndet behövs som mest, erbjuder också viktiga stordriftsfördelar som förenklar administrationen och tillför expertis som inte alltid finns tillgänglig hos små lokala organisationer. Med den nya modellen kan i stället små organisationer tvingas hantera fler, och mer komplexa, avtalsrelationer, vilket motverkar regeringens mål om att minska byråkratin. Detta riskerar att leda till att resurser i stället läggs på administration, snarare än på den direkta verksamheten, och att de verkligt lokala aktörerna missgynnas.

En annan potentiell konsekvens är att de lokala organisationer som tidigare kunde fungera som intermediärer nu kan tvingas att själva genomföra all verksamhet. Detta kan leda till en konkurrenssituation där större nationella eller huvudstadsbaserade organisationer får resurser på bekostnad av mindre och mer lokala aktörer. I praktiken kan detta resultera i en centralisering av biståndet, vilket står i direkt motsättning till regeringens uttalade ambition om att främja lokalisering och ge stöd till de organisationer som har bäst insikt i de lokala behoven.

Vidare finns det en uppenbar risk att svenska ambassader förväntas hantera vidareförmedlingen av bistånd direkt till små lokala organisationer. Detta är en administrativ uppgift som ambassaderna saknar både kapacitet och resurser för att utföra på ett kostnadseffektivt sätt. Kostnaderna för ambassadernas administration riskerar att bli oproportionerligt höga, och för små bidrag blir det svårt att rättfärdiga dessa kostnader. Utan intermediärer som kan hantera flera små projekt åt olika givare skapas ett ineffektivt system där varje enskild bidragsmottagare får hantera en större administrativ börda än vad den har

kapacitet för. I exempelvis Myanmar har det sedan militärkuppen den 1 februari 2021 krävts enormt mycket koordinering mellan organisationer för att insatser av olika slag ska vara effektiva, och detta i sig har bidragit till ett så starkt motstånd från demokratiörelsen att militären nu förlorar anhängare och även landområden. Liv har räddats tack vare att lokala organisationer både inne i landet och utanför har kunnat dela information om flyktingar, konfliktområden och kommunikation för att motverka diktaturens propagandaapparat. Inget av detta är möjligt om små gräsrotter tvingas in i ett administrativt krångligt system. Att vidarebefordra medel har möjliggjort för dessa organisationer att fokusera på sitt arbete för ett fritt och demokratiskt Myanmar, då administrationen hamnar på en organisation med starkare kapacitet att hantera just detta. Om regeringen får igenom denna ändring kommer Myanmar demokratiörelse att tappa sitt övertag över juntan i ett mycket kritiskt läge. Riskerna är ofrånkomligen att diktaturen går segrande ur konflikten samtidigt som biståndets effektivitet minskat.

Regeringens strategi förbiser även att intermediärer på biståndsområdet ofta fungerar som en buffert som hanterar risker i länder med instabila politiska situationer eller där det är farligt för biståndsgivare att verka direkt. Genom att exkludera dessa aktörer kan regeringen i vissa fall öka de politiska och säkerhetsmässiga riskerna för svenska biståndsinsatser, särskilt i länder där Sverige av politiska skäl vill undvika en för synlig närvaro. FN:s humanitära landfonder är ett exempel på hur intermediärer kan samordna biståndsmedel effektivt och nå små, lokala organisationer med minimal byråkrati, samtidigt som riskerna minimeras genom en mer indirekt närvaro.

All kritik som riktats mot reformen – från civilsamhällesorganisationer och biståndsexperter – handlar om att regeringens förenklade syn på biståndets transaktionsled är både ogenomtänkt och orealistisk. Regeringen har dessutom inte tydligt förklarat vilka situationer som kan motivera undantag från principen om max ett avtalsled, vilket ökar risken för att principen tillämpas för strikt i praktiken. Detta kan leda till att biståndet förlorar den flexibilitet som krävs för att nå de mest utsatta i de mest riskfyllda miljöerna, där behoven ofta är störst.

Mot bakgrund av dessa risker vill jag fråga statsrådet Benjamin Dousa:

Hur avser statsrådet att säkerställa att regeringens strategi inte drabbar små

gräsrotsorganisationer och att biståndsverksamheten fortsatt kan bedrivas effektivt och med tillräcklig lokal förankring?

.....

Olle Thorell (S)

Överlämnas enligt uppdrag

Rebecca Heinemann